

DE
OCVLIS ET AVRIBVS
PRIMIS HOMINVM PRAECEPTORIBVS
DISSERIT

AD

ANNIVERSARIAM
LEGVM
GYMNASII ELBINGENSIS

REPETITIONEM
D. XIX. SEPT. MDCCLXXI

INSTITVENDAM

PERMAGNIFICVM AMPLISSIMVM
CONSULTISSIMVMQVE
CIVITATIS PATRIAE
MAGISTRATVM

ET RELIQVOS

CVIVS DEMVM CVNQVE ORDINIS AC DIGNITATIS
LITTERARVM FAVTORES

OMNI QVA PAR EST VENERATIONE ET OBSERVANTIA
INVITATVRVS

Inbl. 20 600.

IOANNES LANGIVS
GYMN. RECT. PROF. THEOL. PVBL. ET BIBL.

ELBINGAE
TYPIS NOHRMANNIANIS.

Quamvis constans eorum, qui ex schola Cartesiana prodierunt, sit opinio, principia dari, menti humanae innata & ingenita; alii contra statuunt, animam nostram facultate saltem praeditam esse, omnia, quae illi quasi tabulae cereae committuntur, apprehendendi ac discendi; extra omnem tamen dubitationis aleam positum est, ad utramque intelligendi rationem institutionem quandam ac doctrinam requiri necessariam. Sicuti enim omnia in vita humana, siue sermonem, siue res, quae verbis exprimuntur & actionibus perficiuntur, species, non nisi imitatione magistra proferri solent: ita quoque, vel ad principia innata erigenda & in lucem ponenda, vel ad habitum facultati naturali actibus crebro repetitis conciliandum, institutio quaedam & magis quasi ductio accedat necesse est.

Non quidem sum nescius, opponi mihi posse autodidactos, qui ingenio singulari praediti, sponte & sua industria ita profecerunt, ut magnam eruditionis & animi ingenuarum laudem consequuti sint: at, quis credat, eos omni prorsus adminiculo destitutos

stitutos fuisse. Quod enim in Philosophorum scholis vulgo dicitur: nihil est in voluntate, quod non antea fuit in intellectu; illud mutandis mutatis hic quoque applicari potest, dum nihil in hominum, nec autodidactorum mente deprehenditur, quod non antea in eorum conspectu vel in auditu fuit. Ponamus hinc, hominem dari, ingenio maxime philosophico praeditum, qui viua alterius voce non institutus, sed propriis viribus excitatus & promotus, in litterarum studiis eo vsque progressus est, vt res abstrusissimas pertractando veritates inueniret nouas & nunquam perceptas: quis tamen crederet, eum nulla nec audiuisse vnquam, nec legisse principia, ex quibus tanquam ex fonte illas hausit inuentiones? Sicuti enim ex nihilo nihil fit: ita etiam tum ille, qui nouorum facilis est inuentor commendatorque, tum, qui omni destitutus institutione, proprio studio eruditi nomen sibi conciliauit, non nisi ex veritatibus ac rebus, sibi iam cognitis, nouas inueniet, easdemque addet veteribus. Vnde vero haec ei conuenit facultas? nisi vel audiendo vel legendo quaedam perceperit principia ac rudimenta, ex quibus, summa industria applicatis & in vsum conuersis, ad maiorem tandem cognitionis ascendere potest gradum.

Non inique igitur me facturum iudico, si conuictus statuo, oculos & aures primos hominum esse praeceptores, quorum auxilio tutissimum omnis in mente humana cognitionis ponitur fundamentum. Quae autem dum contendo, omnem animaduertere credo, me rerum maxime externarum rationem habere, quarum cognitio non nisi sensibus, eorumque organis acquiritur. Quem admodum vero visus & auditus ob praestantiam suam & maximum, quem prae gustu, olfactu, tactuque homini afferunt, vsum, sensus inter humanos primum occupant locum: ita illud quoque laudis, illud praerogatiuae is competit, vt in concilianda rerum cognitione primas teneant partes.

Quam primum homo in lucem editus, ad oculorum auriumque usum peruenit, ut res externas videre, & sonos percipere possit: actutum matrem aut nutricem, quae vicaria matris opera fungitur, a reliquis distinguit, easque, corona licet aliarum sexus feminei circumdatas, prae caeteris osculo excipere, illarumque lateri haerere gessit. Cum porro infans lallare, & instar cornicantis graculi sonare incipit, prima & vltima, quam ore exprimit, vox est dulcissimum illud patris matrisque nomen. Quid vero infantem, usu rationis adhuc destitutum, patrem a matre, & matrem a patre, utrumque vero a reliquis, quorum vlnis excipitur, probe discernere docuit? Quid in causa est, cur ille adspectu rei alicujus, splendore fulgentis, & magno sonorum strepitu, vel etiam voce matris patrisue saepe audita, statim ad risum vel ad lacrimas fundendas commoueatur? nihil sane nisi visus auditusque.

Quodsi infantis conditionem vltius consideramus, vnde quaeso illi litteras, prima scientiae elementa, cognoscendi, syllabas recte exprimendi, ac integras voces clare & articulate effe-
rendi facultas, nisi auribus & oculis praeditus, his ministrantibus eam sibi acquisiuerit. Experientia enim edocti quotidiana scimus, linguam, qua animi conceptus aliis exponimus, naturalem, nobisque congenitam esse nullam; pro comperto potius habemus, eam usu tantummodo & assuefactione disci. Hinc evenire solet, ut infans, in meditullio licet Germaniae natus; ast in primis statim vitae diebus in Galliam deportatus, cum lacte materno non germanice, sed gallice loqui discat, eamque linguam sibi reddat vernaculam, quam aures ipsius a parentibus, a domesticis, aliisque hominibus primam perceperunt. Simulac puer in flexili sua ac lubrica aetate, quae instar speculi quasuis rerum imagines recipit oblatas, annis proficit, virtutum aequae ac vitiorum amorem fronte quasi promptum gerit. Vnde vero evenit, ut plerique ex
illis

illis vanitatem, quam sectantur, & animum ad mala procliuem tam verbis quam gestibus facile prodant? Nemo sane, quod abominor, tam perfrictae frontis erit, ut tironis animum scurrilibus & obscenis rebus ex professo imbuere audeat. Sufficit, praesente puero ea fecisse vel loquutum esse, quae illi & per visum & per auditum, vitiorum stimulos relinquunt, eumque hac ratione in dies pejorem reddunt. Parua enim scintilla in tali fomite ingentem excitat flammam, incendium periculosum. Aures quippe & oculi, hodegetae instar, incautum ad imitationem prouocant. Cui ergo iuuentutis educatio curae est, omnem utique in verbis & factis illi habeat reuerentiam, ne quid audiat vel videat, quod eam vidisse vel audisse olim poeniteat, secundum illud Poetae:

Nil dictu foedum, visuque haec limina tangat,
Intra quae puer est.

Sed aliud mihi occurrit. Cur quaeso puer in eligendo vitae genere patris plerumque vestigiis insistit? Cur filius agricolae agriculturam, militis militiam, mercatoris mercaturam reliquis anteponendam esse ducit? Inest quidem cuius mortalium ad hoc vel illud vitae genus eligendum stimulus naturalis, quem vocationem internam nominare solent eruditi: experientia tamen docet, filium ea, quae a teneris assuescit a patre videre & audire, naturali praesertim accedente inclinatione, amare, eligere, imitari. Ad quae nihil omnino aliud requiritur, quam oculorum auriumque usus. Ponamus vero, filium extra oleas uitae viuendi rationis ferri, aliudque, quam pater ausque elegerunt, vitae genus amare: verisimile est, eum & in hoc negotio oculos auresque suas, aliud institutum commendantes, magna ex parte sequi. Dum enim dubiam suorum conditionem sibi ob oculos ponit, & nescio, quae sesquipedalia verba de alio vitae proposito se audire, animo, fingit: neglectis majorum vestigiis in cultus prioris locum, plane
alium

aliū furrogat. Imo ne tironem quidem opificio aut arti alicui, quam quaeuis terra alit, nomen suū daturum esse credo, nisi illam prius visu auditūque aliquantisper sibi notam fecerit: quippe ignoti nulla est cupido. Nec aliter se res habet in vita hominum prouecta aetate. Nam quae senes vident vel audiunt, ad sanitatem confirmandam aut recuperandam vtilia & felicitati vitae huius stabiliendae proficua esse, ea non adhibitis aliis suavoribus, sed solis auribus, solis oculis ducibus, in suū conuertunt vsum. Horum hinc beneficio auersantur mala; bona contra amore prosequuntur. Horum ductu, quae periculosa vident audiuntue, manibus pedibusque fugiunt; quae vero ipsis vtilia, grata & accepta apparent, iis omni studio potiri gestiunt.

Sic aures & oculos, primos omnium omnis aetatis hominum praeceptores merito vocare licet. Quam veritatem ipse Saluator confirmat, dum discipulis Ioannis baptistae, interrogantibus: tune is es, qui venturus est? an alius nobis expectandus? in hunc modum respondit: ite Ioanni renuntiātum, quae auditis & videtis. Matth. XI, 4. Quod idem est, ac si dixisset: sunt vobis oculi, sunt aures. His praeceptoribus, his ducibus vtamini, quo ex vaticinio Iesae c. XXXV, 5. LXI, 1. cum verbis factisque meis collato conjecturare possitis: vtrum ego Messias, patribus a DEO promissus & diu expectatus sim, nec ne?

Deploranda ergo eorum est conditio, quibus natura ab vtero materno aurium vel oculorum denegauit vsum. Interim experientia quoque testatur, illum, qui ex duobus modo laudatis adest, sensum eo plerumque fortiolem esse, quō hebetior alter deprehenditur. Fingamus hinc, auditum alicui ita deesse, vt nullum sonum, hinc nec verbum nec linguam percipere possit: visus tamen nonnulla ei suppeditabit media, quibus ad cognitionem aliquam perueniet surdus. Quem vere natura nouerca & coecum
&

& surdum nasci voluit, illi ad videndum & audiendum plane inepto, nullis sane opus est praeceptoribus. Defectus enim visus prohibet, quo minus rem nosse & aliam ab alia discernere; auditus vero, quo minus sonum articulatum percipere & imitando effingere possit.

Felices igitur praedicandi sunt, qui prouida DEI ac naturae cura sensibus humanis sunt ornati; feliciores vero, qui eosdem, praeprimis oculos auresque, a pueritia sua ita adhibere student, ut illos virtutis & cognitionis ductores, non autem seductores nominare possint. Tanta enim auditus & visus vis est, tanta facultas, ut ab eorum usu vel abusu non modo in naturalibus, sed in rebus etiam, animam nostram spectantibus, vitae vel mortis aeternae proueniat origo. Quam ob causam jam Salomo, sapientissimus Israelitarum Rex, aurium & oculorum custodiam commendauit, dum: omni, inquit, cura tuere mentem tuam: quia ex ipsa vita tua procedit. Prou. IV, 23. Quod enim in corpore videmus fieri, ut a corde, quod primum animatur, vita naturalis in reliquis corporis partes defluat: idem in animo cogitare oportet, qui, si ab illecebris capitur, & quocunque vitiorum genere captius ducitur, nullam virtutem, opus bonum proferre potest nullum. Quae vero cordis custodia ut facilius fiat, summa organorum sensoriorum, maxime vero visus & auditus cura est habenda. Id quod laudatus modo Rex sequenti commate capitis citati annuere videtur, dicens: oculos habeto aequum intuentes, & regiam quasi tenentes viam, ne ad dextram vel ad sinistram propiciant. Ut itaque priorum Salomonis verborum is sensus sit: tuere cor seu animum tuum, ne auribus vel oculis, inter sensus incipatum occupantibus, offendatur & corrumpatur: quia ex illis, si rite adhibentur, vita, sin minus, mors prouenit.

Sed sufficiat, haec de oculis auribusque, primis hominum praeceptoribus dixisse. Iuuat potius, ad eorum moderatores & gubernatores, leges puto, me conferre. Laetor merito, tempus illarum, quae Gymnasii ciuibus datae sunt, praelegendarum, translocataeque iuuentutis scholasticae lustrationem, ex impetrata Maecenatum Gratiofissimorum venia celebrandam, castina luce instare. Qua occasione ductu PRAECLARISSIMI DOCTISSIMIQUE DOMINI IOANNIS SAMVELIS FROM, GYMNASII CONRECTORIS FIDELISSIMI ET COLLEGAE HONORATISSIMI studiosa nostra iuuentus antiquum illud Ciceronis effatum: *o tempora! o mores!* dilucide explicatum, verbis & exemplis planum faciet.

Mearum hinc partium esse duco, quantum precibus & officiorum pollicitatione fieri potest, ILLVSTREM, PERMAGNIFICOS, MAXIME STRENVOS, GENEROSOS, AMPLISSIMOS, CONSVLTISSIMOSQUE VRBIS PROCERES, DN. DN. BVRGGRAVIVM REGIVM, PRAESIDEM, PRAECONSVLES, CONSVLES, PATRONOS ET EVERGETAS COLENDISSIMOS; nec minus VIROS EXCELLENTISSIMOS, PLVRIMVM REVERENDOS, PRAENOBILES, NOBILES, SPECTABILES, EXIMIOS, PRAESTANTISSIMOSQUE LITTERARVM FAVTORES LONGE AESTVMATISSIMOS etiam atque etiam rogare, solemnitati anniuersariae praesentiam suam honorificentissimam haud denegare, sed pristinae in Musas nostras beneuolentiae beneuolentiam addere velint nouam. P. P. Elbingae. D. XVIII Sept. MDCCLXXI.

